

ראש חודש טבת - חג הנשים

נשים ונערות

מועדון המושב

בקהילות ישראל בצפון אפריקה זכה ראש חודש טבת למעמד מיוחד וכונה 'ראש חודש הבנות' או 'חג הבנות'. ביום זה התקיימו טקסים מיוחדים לבנות ולנשים. לא ברור מתי החלו לציין יום זה ומה מקורו, אך גיבורת היום היא יהודית, אשר פיתתה את שר הצבא היווני אולופרנא, גרמה לו להשתכר וערפה את ראשו, ובכך הובילה לניצחון המכבים על היוונים. גם חנה, בתו של מתתיהו, מוזכרת כמי שמחאתה נגד גזרת 'הלילה הראשון' עוררה את אחיה לצאת למרד.

הסיפורים על חנה ויהודית ועל חלקן של נשים בנס החנוכה, הפכו לחלק מסיפור חנוכה כבר בתקופת הגאונים (המאה השמינית ואילך) ורבים מחכמי ישראל מציינים אותם בכתביהם לאורך הדורות. לפניכם גרסה של הסיפור, כפי שנערך באוסף המדרשים הקדומים שליקט אהרון ילינק באמצע המאה התשע-עשרה:

תנו רבנן, בימי מלכות יון הרשעה וכו'. ועוד גזרו שכל מי שנושא אשה תבעל להגמון תחלה ואח"כ תחזור לבעלה. ונהגו בדבר הזה שלש שנים ושמונה חדשים, עד שנשאת בתו של יוחנן כוהן גדול. כיון שרצו להוליכה אצל אותו ההגמון פרעה ראשה וקרעה בגדיה ועמדה ערומה בפני העם. מיד נתמלא יהודה ואחיו חימה עליה ואמרו הוציאוה לשריפה ואל יתגלה דבר זה למלכות מפני סכנת נפשות, שהעיזה פניה להיות ערומה בפני כל העם הזה. אז אמרה לו, היאך אתבזה לפני אחי ורעי ולא אתבזה בעיני ערל וטמא שאתם רוצים למעול בי ולהוליך אותי לשכב אצלו. כיון ששמע יהודה וחיבריו כך נועצו יחדיו להרוג ההגמון [...] כיון ששמע מלך יונים שהרגו ישראל הגמון שלו, קבץ כל עמו ובא לפני ירושלם והביא אותה במצור. ונפחדו מאד היהודים, והיתה שם אשה אלמנה יהודית שמה, ולקחה שפחתה והלכה אצל שערי ירושלם [...] והלכה לפני המלך [...] ונטלה סייף שלו וחתכה ראשו ופשטה סדין עליו, והלכה עם ראשו של מלך אצל שערי ירושלם ואמרה פתחו לי השערים שכבר עשה הקב"ה נס על ידי.

מדרש לחנוכה, בית המדרש חדר א' צד קל"ב

רציונל

נשות צפון אפריקה ציינו את זכר שתי הנשים האמיצות שהשתמשו בנשיותן כדי לחולל שינוי, או כדברי יהודית - 'נס'. ראשי חודשים בכלל נחשבו לחגים נשיים, ככל הנראה בשל הדמיון בין מחזור הירח והמחזור הנשי, וראש חודש טבת, שחל תמיד בימי החנוכה, הפך בפרט לחג הנשים ונוצרו בו מנהגים שונים. כך למשל, לאחר הדלקת נר חנוכה (בדרך כלל הנר השביעי) הנשים והבנות הצעירות היו מתכנסות לחגיגה מיוחדת הכוללת מאכלי חלב, יין וריקודים. אחד השירים שנשתמרו מערב זה הוא:

חנוכה באילה טו טיאה [=חנוכה, רוקדת דודתך]

חנוכה באילה טו באבה [=חנוכה, רוקדת סבתך].

בתוניסיה נהגו עקרות הבית לאפות ביום זה עוגות דבש ומיני מתיקה, לשלוח מנות ולתת מתנות לבנות. בכל בית היו עורכים סעודה חגיגית, זכר למעשה הגבורה של יהודית. פעילות זו מבקשת להחזיר את החגיגה הנשית אל הקהילה, ולשלב בה אחוות נשים, שמחה והעצמה נשית. זו ההזדמנות לספר סיפורי גבורה אחרים שנחקרו ממרכז התודעה הציבורית ולחזק את הקשרים בין נשות הקהילה.

הערה: אנחנו מציעים לבנות את האירוע כך שיאפשר שיחה ואינטימיות לצד צחוק והנאה. לפניכם הצעה לתכנית האירוע, שמתוכה תוכלו לבחור תכנים, להוסיף או לשנות, בהתאם לאופי הקהל.

האירוע יורכב משלושה חלקים של תוכן וביניהם ישולבו ריקודים ושירים.

- א. הדלקת נרות וברכה -** הזמנת נשים להדליק נר ולברך זו את זו, את עצמן או את בני ביתן, בקול או בלחש. * מומלץ להזמין מראש כמה נשים שיברכו בטקס באופן פומבי אישה מבין חברות המושב (חשוב כמוכן לדאוג לאיזונים חברתיים ולמנוע עלבונות...).
- ב. הגיבורה שלי -** בחירת גיבורות אישיות. * כחודש לפני האירוע יש לבקש מכל נשות המושב (לחלופין, מחבורה קטנה) לבחור גיבורה משמעותית בעיניהן ולהכין לה 'תעודת זהות' מקושטת על כרזה: שם, גיל (או תקופת חיים), תמונה או אילוסטרציה, פסקה על גבורתה. הכרזות ייתלו כקישוט האולם.
- ג. סיפורי גבורה -** שיתוף בגבורה נשית על ידי שתי נשים (עדיף מהמושב). * כחודש לפני האירוע יש לאתר שתי נשים, רצוי מהמושב, שישתפו בסיפור גבורה נשית - שלהן, של קרובת משפחתן, או של דמות ששמעו עליה. הגבורה יכולה להיות בשדה החברתי-פוליטי, בשדה האישי, ועוד. חשוב לבחור נשים המיטיבות לספר סיפור ולהגביל בזמן את הסיפור - רבע שעה. מומלץ לשלב תמונות, במצגת ובאמצעי המחשה נוספים.

הצעות נוספות

- לדאוג למוזיקה מתאימה לאווירה ולריקודים.
- להזמין את המשתתפות להגיע בלבוש חגיגי אך נינוח.
- לבקש מכל משתתפת להביא עמה דבר מאכל או שתייה.
- לקיים את הערב במועדון או במקום אינטימי, שיקושט בקישוטי חנוכה או בבדים צבעוניים ויפים.
- להשאיר קיר מתאים לתליית הכרזות של הגיבורות שנבחרו על ידי המשתתפות (להכין מראש אבזרי תלייה מתאימים).
- לפזר בחדר שולחנות ערוכים יפה לישיבה סביבם ומזנון למאכלים שיביאו המשתתפות (לא לשכוח כלים חד"פ).
- במקום מרכזי בחדר אפשר להציב שולחן יפה ועליו נרות / נרונים שיודלקו במהלך הערב.
- חשוב להשאיר מקום לריקודים.

בתחילת הערב יתלו המשתתפות את הכרזות שהכינו על הקיר המיועד לכך, ובזמן ההתכנסות מוזמנות כולן לעיין בתוצרים.

פתיחה: מומלץ לפתוח בתיאור המנהג, בדמויותיהן של חנה ויהודית ובכוחה של הגבורה הנשית. לאחר הדלקת נרות חנוכה משותפת יוזמנו המשתתפות להדליק נר לכבוד אישה אחרת היקרה ללבן ולברכה. מי שהכינה ברכה מראש ומעוניינת בכך, מוזמנת להקריא אותה בקול. אפשר לשלב גם ברכות ספונטניות (אך להיזהר שחלק זה לא יתארך מדי).

בסיום הדלקת הנרות יוזמנו הנשים לטעום ממעשה ידיהן, לרקוד ולשיר יחד (כדאי להכין מראש שירון). לאחר מכן יוזמנו שתי נשים לחלוק את סיפורי הגבורה שהכינו ולאחר מכן נצא לסבב נוסף של טעימות, ריקודים ושירים. חשוב לשמור על אוירה קלילה ומקבלת שתאפשר לכל אחת לבטא את עצמה, ויחד עם זאת לשמור על המסגרת המתוכננת ולאפשר למי שטרחה והכינה מראש, לדבר.

מומלץ לסיים בדברי תודה ובשיר העוסק בכוחן של נשים, כמו 'גשם הקשב לנשים' שכתבה תרצה אתר, 'חזקה מהרוח' שכתבה אסתר שמיר ועוד.